

Joan Moreira i Ramos, un referent cultural de primer ordre en el panorama de la Tortosa de la primera meitat del segle XX

Joan Moreira i Ramos és un referent cultural de primer ordre en el panorama de la Tortosa de la primera meitat del segle XX. Se'l recorda principalment pel seu llibre *Del folklore tortosí*, que és un recull de les tradicions, les cançons i els balls de la Tortosa d'aquell temps. Tota persona que s'interessa per la nostra cultura tradicional i popular sap perfectament que la principal font de referència escrita és l'obra de Moreira.

A més, va fundar i dirigir moltes entitats musicals, entre les quals n'hi ha algunes tan emblemàtiques com l'Orfeó Tortosí, La Unión Coral Roquetense - dins de l'entitat La Lira Roquetense -, la Schola Orfeònica al Col·legi de Vocacions Eclesiàstiques (després conegut com Col·legi Sant Josep) o l'Orfeó Montsià d'Ulldecona.

Se'l recorda també per composicions musicals tan entranyables com la "Gran jota tortosina" o la lletra de l'"Himne de la Cinta". A més, va escriure altres llibres, que van quedar inèdits perquè, malauradament, els manuscrits es van perdre durant la Guerra Civil, entre els quals destacariem el llibre dels *Pescadors i mariners tortosins*. Malgrat tot, després de la guerra encara va tenir temps per a escriure un altre llibre que la família va publicar pòstumament el 2012: *Del bon humor tortosí o la exaltació dels humils*.

Però la seua obra no acaba aquí, perquè va escriure molts articles a la premsa local i diverses obres de teatre, que sempre es van representar amb èxit, entre les quals podem destacar *Panderos i fabriols*, que és una versió musical d'*Els Pastors*, i que darrerament hem pogut veure a l'Auditori Felip Pedrell diversos anys, primer de la mà de Joan Vidal, Albert Aragonés i Xavier Aragó, i després representada per l'Escola Municipal de Teatre, dirigida per Marga Julià.

Moreira estava convençut que la cultura en totes les seues manifestacions era una manera de regenerar la societat, de fer que les persones aprenguessin, madressin i donessin el millor de si mateixes. Per això en les entitats musicals que dirigia no només ensenyava música, sinó que també aprofitava per a ensenyar a llegir i a escriure a qui no en sabia, feia classes de matemàtiques, i fins i tot ensenyava matèries com "teneduria de llibres", el que avui anomenariem

"comptabilitat".

L'obra de Moreira és imprescindible per a qualsevol que vulgui aproximar-se a la cultura de la nostra terra en aquells anys. Els testimonis de la gent que el va conèixer coincideixen a dir que era un home d'una gran energia, generós, incansable, entusiasta de la música i de la cultura, que treballava moltes hores en les entitats, assajant, fent classe, preparant obres de teatre, sovint representades en vetllades solidàries, com *Lo Nadal del pobre*... I ho va fer sense cobrar res, excepte alguns anys de l'etapa d'Ulldecona, durant els quals els membres de l'Orfeó Montsià van decidir pagar-li un sou perquè volien que es quedés a Ulldecona i es dedicés a treballar per a l'entitat a temps complet.

Avui dia, la seua obra segueix inspirant els nostres artistes, que l'han revitalitzat: ens fa xalar quan l'escoltem feta vida i feta música en les actuacions de Quico el Célio, el Noi i el Mut de Ferreries, que fa 32 anys que beuen de les fonts del llibre *Del folklore tortosí*; ens fa vibrar en concerts com els de l'Orfeó Tortosí, els de la Banda Municipal de Música de Tortosa, els que va fer José María Chavarría - que encara té molt a dir sobre la música recollida per Moreira -, els de la Colla Jove de Dolçainers, o en les actuacions de Joseret i la seua rondalla, els Gaiters de l'Aguilot, Lo Golafre i tants altres grups de música tradicional; ens sorpren i ens admira en espectacles avantguardistes com *A vore*, guanyador del premi Butaca el 2018 i que va ser ideat per Ramon Balagué Altadill, que porta al terreny de la dansa contemporània l'imaginari tortosí descrit al *Folklore*; ens fa

"L'obra de Moreira és imprescindible per a qualsevol que vulgui aproximar-se a la cultura de la nostra terra en aquells anys"

vindre ganes de ballar amb les memorables actuacions de Saragatona, amb Carme Balagué Altadill; ens omple d'esperança quan contemplem la labor pedagògica de Lo Planter i del Centre d'Interpretació de la Jota a través de l'Aula de Músiques de la Terra, que, tal com va fer Ra-

Xavier Aixendri Mural
besnet de Joan Moreira i Ramos

món Balagué Jarque amb el Grup Tortosí de Danses Folkloriques a partir dels anys setanta, ensenyen les músiques i danses tradicionals a les noves generacions; ens fa riure en les representacions teatrals de La Companyia de l'Escola Municipal de Teatre o les de Pastisset GT; ens fa recordar l'enorme importància de l'Orfeó Montsià per a la vila d'Ulldecona a través dels llibres de Manel Ollé i Albiol; ens fa emocionar quan cantem l'"Himne de la Cinta" en rebre la reliquia a la catedral... i hi ha molts més exemples... No teniu una sensació de germanor i d'amor per la nostra terra després d'uns moments immersos en les paraules, en la música o en els balls que Moreira va escriure, va recollir o va inspirar?

Aquest extraordinari llegat va ser reconegut institucionalment quan l'Ajuntament de Tortosa, amb l'alcaldessa Meritxell Roigé, va decidir anomenar "Espai Moreira" l'equipament cultural que es va inaugurar el març de 2023 a l'antiga fàbrica SAMO.

Malgrat això, el 4 de novembre de 2024 l'actual consistori va aprovar canviar-li el nom.

La persona que, al ple municipal, defensava la moció, va barrejar fets amb suposicions de tal manera que va acabar traient conclusions equivocades.

En primer lloc, la suposició que Moreira va ser patrocinat pel franquisme és errònia.

Joaquín Bau va pagar la primera edició del llibre *Del folklore tortosí*, però això va ser l'any 1934, durant la República. Algú, en saber que Bau va sufragar l'edició, ha pensat que el llibre tindria un contingut polític. Això és desmenteix fàcilment. Només cal llegir el llibre per a adonar-se'n que no és així. L'obra simplement retrata d'una forma viva la manera de ser, de parlar, de viure, de treballar, de xalar i de resar de la gent de la

nostra terra en aquell temps. Després de la guerra, ni el franquisme ni ningú li va patrocinar cap llibre. De fet, no en va publicar cap. La reedició del *Folklore* de 1979 la va pagar integrament la família, igual que l'edició del llibre *Del bon humor tortosí* del 2012.

Per altra banda, tenim el lamentable i tristíssim cas del judici contra Sebastià Campos Terré. La informació que es va publicar sobre la declaració signada per Moreira ens va sorprendre molt, i ens va colpir intensament. No teníem cap notícia sobre res semblant. En relació amb aquest fet, el primer que hem de dir és que la família de Sebastià Campos Terré té tot el nostre respecte.

Comprenem que tot això els haurà suposat reviuire la pèrdua del seu iaio i del seu pare. Com a besnet de Joan Moreira, l'única cosa que puc dir és que lamento profundament el dolor que aquesta declaració els ha causat.

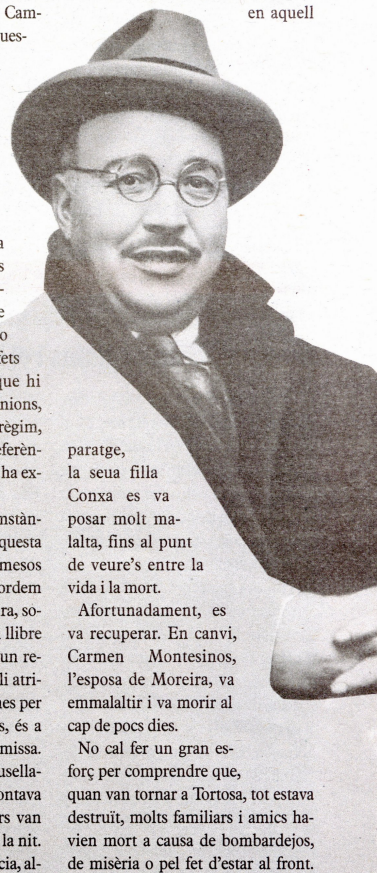
No obstant, crec que també és just explicar que l'afusellament de Campos no es produeix a causa d'aquesta declaració. Si us llegiu la resta dels testimonis, que podeu trobar al llibre *La repressió franquista a Tortosa i el Delta de l'Ebre*, de Daniel Arasa, veureu de seguida que aquesta declaració no aporta res de nou, sinó que es limita a dir coses que ja havien declarat altres persones i que majoritàriament eren públiques i conegudes, com que havia dirigit el diari *El pueblo* o que havia estat detingut pels fets d'octubre. Les altres coses que hi apareixen són bàsicament opinions, escrites segons la retòrica del règim, o informacions que sap "per referències", és a dir, coses que algú li ha explicat, però que ell no ha vist.

Però què sabem de les circumstàncies en les quals es va signar aquesta declaració? Va ser uns pocs mesos després d'acabar la guerra. Recordem que, durant el conflicte, Moreira, sota l'acusació d'haver escrit "un llibre de sants", va ser detingut per un republicà revolucionari a qui se li atribueix la mort de moltes persones per sospitoses de reaccionàries, és a dir, gent de dretes o gent de missa. Moreira es va escapar de l'afusellament per casualitat. Segons contava la filla Conxa, els seus captors van agafar una gran borratxera per la nit. Aprofitant aquesta circumstància, al-

gú que coneixia Moreira el va deixar sortir i li va dir que s'amagués i no tornés a deixar-se veure. El nostre rebesiaio es va quedar amagat sense moure's de l'interior d'una habitació durant moltíssim temps, amb la contínua angoixa que tornessen a buscar-lo en qualsevol moment. Cap al final de la guerra, quan la gran majoria de tortosins van fugir cap al Coll de l'Alba per escapar dels bombarde-

"L'afusellament de Campos Terré no es produeix a causa de la declaració de Joan Moreira"

jos, Moreira, juntament amb la seua dona i l'única filla que li quedava, també hi van fer cap i es van refugiar en una caseta de camp que algú els havia deixat. Durant l'estada en aquell

paratge, la seua filla Conxa es va posar molt malalta, fins al punt de veure's entre la vida i la mort.

Afortunadament, es va recuperar. En canvi, Carmen Montesinos, l'esposa de Moreira, va emmalaltir i va morir al cap de pocs dies.

No cal fer un gran esforç per comprendre que, quan van tornar a Tortosa, tot estava destruït, molts familiars i amics havien mort a causa de bombardejos, de misèria o pel fet d'estar al front.